

Львівський державний
університет безпеки
життєдіяльності

Навчально-науковий
інститут цивільного захисту

КОЛЕКТИВНА
МОНОГРАФІЯ

ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ В УМОВАХ ВІЙНИ

Львів 2025

**Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності**

**ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ В УМОВАХ
ВІЙНИ**

CIVIL PROTECTION IN TIMES OF WAR

Львів 2025

УДК 614.8:355.58:351.78(477)
Ц58

Рецензенти: **Шевченко Роман Іванович** – доктор технічних наук, професор, заступник начальника центру – начальник відділу організації науково-дослідної діяльності науково-інноваційного центру Національного університету цивільного захисту України.
Авраменко Олександр Васильович – доктор технічних наук, доцент, професор кафедри логістики Повітряних Сил інституту авіації та протиповітряної оборони Національного університету оборони України.
Рогуля Андрій Олексійович – кандидат наук з державного управління, начальник навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Львівської області.
Зачко Олег Богданович – доктор технічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри права та менеджменту у сфері цивільного захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.

Редакційна колегія колективної монографії:

Бондар Дмитро Володимирович – кандидат наук з державного управління, доцент, ректор Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.

Технічний редактор:

Яковчук Роман Святославович – доктор технічних наук, доцент, начальник навчально-наукового інституту цивільного захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.

Рекомендовано до друку Вченою радою Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
(протокол №1 від 27.08.2025 р.)

Цивільний захист в умовах війни: колективна монографія / за загальною редакцією Дмитра Бондаря.
Львів: ЛДУБЖД, 2025. 524с.

Колективна монографія «Цивільний захист в умовах війни» присвячена аналізу сучасних викликів та пошуку ефективних рішень у сфері безпеки населення під час збройної агресії проти України. У ній досліджуються питання адаптації захисних споруд для осіб з інвалідністю та маломобільних груп, удосконалення системи евакуації та оповіщення, реагування на радіаційні, хімічні та техногенні загрози. Значна увага приділена командно-штабним навчанням, міжнародному досвіду та інноваційним підходам у сфері цивільного захисту. Автори систематизують проблеми координації органів влади та ДСНС, виявляють недоліки нормативної бази й організаційних процедур, пропонують моделі управління та алгоритми дій у кризових ситуаціях. Теоретична цінність праці полягає в розвитку наукових засад безпеки, зокрема у контексті воєнних загроз, а практична – у створенні конкретних рекомендацій для органів влади, рятувальних служб, військових та місцевих громад. Монографія поєднує наукові підходи, результати моделювання та аналіз реальних кейсів, що забезпечує її прикладне значення. Запропоновані рішення спрямовані на формування безбар'єрного середовища, стійкої системи реагування та ефективного управління надзвичайними ситуаціями. Видання має як наукову, так і практичну цінність для фахівців цивільного захисту, представників державних і місцевих органів влади, освітніх закладів та міжнародних партнерів.

Представлені у монографії матеріали учасників подані в авторській редакції та відображають власну наукову позицію авторів. Автори несуть повну відповідальність за точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, наукової термінології, імен власних, джерел посилання.

ISBN 978-617-8654-10-8

© Д. В. Бондар, 2025
© ЛДУБЖД, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	7
--------------------	---

РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАХОДІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Дмитро БОНДАР, Віктор ВІТОВЕЦЬКИЙ, Олександр ЛЕЩЕНКО, Роман ЯКОВЧУК, Андрій ГАВРИСЬ, Олена ШКУРКА, Олександра ПЕКАРСЬКА ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАХОДІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ	9
---	---

Сергій ПОЗДЄЄВ, Роман ЯКОВЧУК, Назарій ТУР, Вадим НІЖНИК, Ольга НЕКОРА. МЕТОДИ РОЗРАХУНКОВОЇ ОЦІНКИ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ПРИДАТНОСТІ ЗАХИСНИХ СПОРУД ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ПОВІТРЯНОГО НАПАДУ ПРОТИВНИКА	32
--	----

Дмитро ЗАЙЧЕНКО, Іван ТАТАРІНОВ. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ КОМАНДНО-ШТАБНИХ НАВЧАНЬ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВІЙСЬКОВИХ ЗАГРОЗ	65
--	----

Василь ЛОЇК, Олександр ЗАЙЦЕВ, Юрій НАЛИСНИК. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ	73
--	----

Cristian RESCH, Andrii HAVRYS, Oleksandra PEKARSKA, Viktoriia FILIPPOVA. PREPARING FOR COMPLEXITY A COMPREHENSIVE FRAMEWORK FOR FULL-SCALE CIVIL PROTECTION EXERCISES	80
--	----

Наталія ЖЕЗЛО-ХЛЕВНА, Олександр ХЛЄВНОЙ. БІОМЕХАНІЧНІ АСПЕКТИ ОСІБ З МОДУЛЬНИМИ ПРОТЕЗАМИ НИЖНІХ КІНЦІВОК ПРИ ЕВАКУАЦІЇ ПІД ЧАС ПОЖЕЖІ	93
---	----

Аліна ПЕРЕГІН, Олександр НУЯНЗІН. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ОСІБ РЯДОВОГО І НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ ДСНС УКРАЇНИ З ПЛАНУВАННЯ ЕВАКУАЦІЇ МАЛОМОБІЛЬНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ, ВКЛЮЧАЮЧИ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ	106
---	-----

Василь ЛОЇК, Олександр СИНЕЛЬНИКОВ, Максим ДОВГАНОВСЬКИЙ. ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАДІАЦІЙНОГО ТА ХІМІЧНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ВІЙНИ	115
--	-----

Олександр НУЯНЗІН, Аліна ПЕРЕГІН. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРИСТОСУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ ФОНДУ ЗАХИСНИХ СПОРУД ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДО ПОТРЕБ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ТА ІНШИХ МАЛОМОБІЛЬНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ	148
--	-----

РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАХОДІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТРАНУ

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАХОДІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ

Дмитро БОНДАР

кандидат наук з державного управління, доцент, ректор Львівського державного університету безпеки життєдіяльності,
rektordubgd@ldubgd.edu.ua, ORCID: 0009-0004-9571-7828

Віктор ВІТОВЕЦЬКИЙ

доктор філософії з державного управління, директор Департаменту цивільного захисту та превентивної діяльності ДСНС України, vitovetskyi@dsns.gov.ua
ORCID: 0000-0002-2821-9931

Олександр ЛЕЩЕНКО

кандидат політичних наук, начальник управління захисту населення та територій Департаменту цивільного захисту та превентивної діяльності ДСНС України, leshchenko@dsns.gov.ua, ORCID: 0009-0006-3411-5158

Роман ЯКОВЧУК

доктор технічних наук, доцент, начальник навчально-наукового інституту цивільного захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, r.yakovchuk@ldubgd.edu.ua, ORCID: 0000-0001-5523-5569

Андрій ГАВРИСЬ

кандидат технічних наук, доцент, заступник начальника кафедри цивільного захисту навчально-наукового інституту цивільного захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, a.havrys@ldubgd.edu.ua, ORCID: 0000-0003-2527-7906

Олена ШКУРКА

фахівець (з питань цивільного захисту) Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, olena.shkurka@ldubgd.edu.ua, ORCID: 0009-0002-4718-6175

Олександра ПЕКАРСЬКА

викладач кафедри цивільного захисту навчально-наукового інституту цивільного захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності o.pekarska86@ldubgd.edu.ua, ORCID: 0000-0003-1783-4952

Мета дослідження: Основною метою дослідження є аналіз особливостей організації та реалізації основних заходів цивільного захисту в умовах збройної агресії проти України. У роботі зроблено акцент на ключових аспектах – здійснення евакуації мирного населення із зон ведення бойових дій, а саме: дій ДСНС України під час масового переміщення людей в період збройної агресії; участі територіальних органів ДСНС у забезпеченні евакуації мирного населення «гуманітарними коридорами»; забезпечення супроводу евакуаційних колон гуманітарними коридорами із районів ведення бойових дій у безпечні райони. Крім цього, проведений аналіз проблем щодо організації укриття населення в захисних спорудах цивільного захисту; наведено заходи із визначення потреби в об'єктах фонду захисних споруд та нарощування фонду захисних споруд, ведення його обліку; представлено алгоритм нарощування фонду захисних споруд та нові вимоги до будівництва захисних споруд цивільного захисту. Дослідження спрямоване на формування пропозицій із вдосконалення заходів цивільного захисту у сучасному безпековому середовищі.

Методи дослідження: У дослідженні використано методи системного аналізу, які дозволили комплексно оцінити ефективність заходів цивільного захисту. Значну увагу приділено аналізу національних та міжнародних нормативно-правових актів, що регламентують сферу захисту населення у надзвичайних ситуаціях та під час воєнних дій. Також застосовано узагальнення практичного досвіду діяльності органів державної влади, ДСНС, військових адміністрацій і волонтерських організацій.

Результати: У роботі окреслено основні напрями реалізації заходів цивільного захисту, серед яких провідне місце займають організація евакуації, створення та функціонування гуманітарних коридорів, а також укриття населення в захисних спорудах. Проаналізовано практику облаштування та використання фонду укриттів відповідно до сучасних вимог. Виявлено проблеми у забезпеченні життєдіяльності, доступності укриттів та медичному супроводі евакуаційних заходів.

Теоретична цінність дослідження: Дослідження поглиблює наукове розуміння функціонування системи цивільного захисту в умовах воєнного стану. Воно сприяє формуванню уявлення про закономірності розвитку цієї системи та її трансформацію відповідно до викликів безпекового середовища. Узагальнено теоретичні засади взаємодії державних інституцій та громадянського суспільства у сфері цивільного захисту.

Практична цінність дослідження: Отримані результати мають прикладне значення для органів державної влади, місцевого самоврядування, військових адміністрацій та ДСНС. Вони можуть бути використані для вдосконалення планів евакуації, розширення фонду захисних споруд, а також розробки заходів із надання медичної допомоги постраждалим. Практичні рекомендації спрямовані на підвищення ефективності роботи системи цивільного захисту в умовах воєнних загроз.

Оригінальність дослідження: Наукова новизна роботи полягає у комплексному аналізі сучасного досвіду України з організації заходів цивільного захисту під час збройної агресії. Дослідження об'єднує теоретичні положення та практичні результати, створюючи цілісну картину функціонування єдиної державної системи цивільного захисту. Ця робота є важливою як для розвитку наукових підходів, так і для підвищення практичної готовності держави до дій у кризових ситуаціях.

Ключові слова: заходи цивільного захисту, евакуація, захисні споруди цивільного захисту, гуманітарний коридор, воєнний стан, зона бойових дій.

SPECIFICS OF IMPLEMENTING CIVIL PROTECTION MEASURES UNDER CONDITIONS OF ARMED AGGRESSION

Dmytro BONDAR

PhD in Public Administration, Associate Professor,
Rector of Lviv State University of Life Safety,
rektor@dubgd.edu.ua, ORCID: 0009-0004-9571-7828

Viktor VITOVETSKYI

PhD in Public Administration, Head of the Civil Protection and Preventive Activity Department of the State Emergency Service of Ukraine, vitovetskyi@dsns.gov.ua,
ORCID: 0000-0002-2821-9931

Oleksandr LESHCHENKO

PhD in political sciences, Head of the Department of Population and Territorial Protection of the Department of Civil Protection and Preventive Activities of the State Emergency Service of Ukraine,
leshchenko@dsns.gov.ua, ORCID: 0009-0006-3411-5158

Roman YAKOVCHUK

Doctor of Technical Sciences, Associate Professor,
Head of the Educational and Scientific Institute of Civil Protection,
Lviv State University of Life Safety,
r.yakovchuk@dubgd.edu.ua, ORCID: 0000-0001-5523-5569

Andrii HAVRYS

PhD in Technical Sciences, Associate Professor,
Deputy Head of the Department of Civil Protection,
Educational and Scientific Institute of Civil Protection,
Lviv State University of Life Safety,
a.havrys@ldubgd.edu.ua, ORCID: 0000-0003-2527-7906

Olena SHKURKA

Civil Protection Specialist,
Lviv State University of Life Safety,
olena.shkurka@ldubgd.edu.ua, ORCID: 0009-0002-4718-6175

Oleksandra PEKARSKA

Lecturer, Department of Civil Protection,
Educational and Scientific Institute of Civil Protection,
Lviv State University of Life Safety,
o.pekarska86@ldubgd.edu.ua, ORCID: 0000-0003-1783-4952

The purpose of the study: The main purpose of the research is to analyze the peculiarities of organizing and implementing civil protection measures under the conditions of armed aggression against Ukraine. The paper focuses on key aspects, namely: the evacuation of the civilian population from combat zones, specifically the actions of the State Emergency Service of Ukraine (SES) during mass population movements in the period of armed aggression; the participation of territorial bodies of the SES in ensuring the evacuation of civilians through “humanitarian corridors”; and the provision of escort for evacuation convoys through humanitarian corridors from combat zones to safe areas. In addition, the study analyzes the challenges related to organizing the sheltering of the population in civil protection facilities; outlines measures for determining the demand for civil protection shelter facilities and for expanding the shelter fund, as well as maintaining its records; presents an algorithm for expanding the civil protection shelter fund; and discusses new requirements for the construction of civil protection shelters.

The research is aimed at developing proposals to improve civil protection measures in the modern security environment.

Research methods: The research employs methods of system analysis, which made it possible to comprehensively evaluate the effectiveness of civil protection measures. Considerable attention is given to the analysis of national and international legal frameworks regulating the protection of the population in emergencies and during armed conflicts. The study also applies the generalization of practical experience of state authorities, the State Emergency Service of Ukraine, military administrations, and volunteer organizations.

Results: The study outlines the main directions of implementing civil protection measures, with particular emphasis on the organization of evacuation, the establishment and functioning of humanitarian corridors, and the sheltering of the population in protective structures. It analyzes the practice of developing and utilizing the shelter fund in accordance with modern requirements. The research identifies existing challenges in ensuring life support, accessibility of shelters, and medical support during evacuation measures.

Theoretical value of the study: The research deepens the scientific understanding of the functioning of the civil protection system under martial law. It contributes to forming a comprehensive view of the patterns of development of this system and its transformation in response to the challenges of the security environment. Theoretical foundations of interaction between state institutions and civil society in the field of civil protection have been generalized.

Practical value of the study: The findings have applied significance for state authorities, local self-government bodies, military administrations, and the State Emergency Service of Ukraine. They can be used to improve evacuation plans, expand the fund of protective structures, and develop measures for providing medical assistance to victims. The practical recommendations are aimed at enhancing the overall effectiveness of the civil protection system in conditions of military threats.

Originality: The scientific novelty of the work lies in the comprehensive analysis of Ukraine’s recent experience in organizing civil protection measures during armed aggression. The study integrates theoretical principles and practical results, thereby creating a holistic picture of the system’s functioning.

This work is important both for the advancement of scientific approaches and for strengthening the practical preparedness of the state to act in crisis situations.

Keywords: civil protection measures, evacuation, civil protection shelters, humanitarian corridor, martial law, combat zone.

Вступ

У зв'язку із черговим актом збройної агресії з боку російської федерації, що відбувся 24 лютого 2022 року, наявною загрозою широкомасштабного вторгнення в Україну збройних сил російської федерації, на підставі Указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 «Про введення воєнного стану в Україні», з метою приведення у готовність єдиної державної системи цивільного захисту до виконання завдань за призначенням в умовах воєнного стану Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2022 р. № 179-р єдина державна система цивільного захисту була переведена в режим функціонування воєнного стану [1].

На підставі цього, розпорядженням Уряду України, введено в дію план цивільного захисту України на особливий період із встановленням ступеня готовності «повна готовність». Обласним державним адміністраціям було визначено завдання організувати та здійснити евакуаційні заходи для населення з районів збройних конфліктів, а також ухвалити рішення про евакуацію у разі виникнення або загрози виникнення бойових дій на території, на яку поширюється їх юрисдикція. Додатково на адміністрації покладалося забезпечення евакуації матеріальних і культурних цінностей у випадках, коли існує загроза їх знищення чи пошкодження.

У зазначений період функціонування єдиної державної системи цивільного захисту здійснювалося відповідно до положень Кодексу цивільного захисту України з урахуванням специфічних умов, що регламентувалися нормами міжнародного гуманітарного права, Законом України «Про правовий режим воєнного стану», Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», а також низкою інших нормативно-правових актів [1, 4-6, 10-12, 17-26].

З початком широкомасштабної збройної агресії проти України в державі було запроваджено комплекс заходів із оповіщення населення про загрозу повітряних атак. Система інформування функціонувала за рахунок державних і комунальних телерадіокомпаній, громадських і приватних теле- та радіоорганізацій усіх форм власності із використанням їхніх мереж. Активно залучалися оператори електронних комунікацій для передачі голосових повідомлень і текстових сповіщень, а також інтернет-ресурси, соціальні мережі, месенджери та мобільні застосунки (прикладом є додаток «Повітряна тривога»). У вересні 2022 року Державна служба України з надзвичайних ситуацій розпочала тестування нової системи оперативного інформування населення із застосуванням технології Cell Broadcast у співпраці з мобільними операторами «Київстар», «Vodafone» та «Lifecell». Вказана технологія забезпечує оперативність надсилання сповіщень, можливість локалізованого інформування, а також автоматичний звуковий сигнал, що активується не залежно від режиму звуку на пристрої абонента [2].

Активні бойові дії на території північних, східних і південних областей України спричинили масове припинення господарської діяльності значної кількості підприємств. Суттєвих пошкоджень зазнали підприємства державної та приватної власності, об'єкти життєзабезпечення населення та критичної інфраструктури. Руйнувань також зазнали заклади освіти, культури, охорони здоров'я, транспортні вузли, торговельно-розважальні комплекси, житлові будинки та господарські споруди. Усі ці процеси супроводжувалися значними людськими втратами та травмуванням цивільного населення.

Від початку воєнних дій за даними Міжнародної організації з міграції ООН понад 3,8 мільйона осіб стали внутрішньо переміщеними особами, а ще понад 5,6 мільйона (переважно жінки з дітьми) виїхали за межі України, рятуючись від постійних обстрілів і залишаючи території активних бойових дій або тимчасової окупації [3]. Водночас війська держави-агресора захопили два стратегічні ядерні об'єкти – Чорнобильську та Запорізьку атомні електростанції. Якщо територію ЧАЕС було залишено після її пограбування на початку березня, то ситуація на ЗАЕС, яка й надалі піддається обстрілам, розглядається як акт ядерного тероризму, що становить загрозу глобальній безпеці та використовується рф як інструмент ядерного шантажу [3].

На тимчасово окупованих територіях спостерігалися випадки подачі населенню технічної води без відповідної очистки та дезінфекції через пошкодження інженерних мереж.

Така вода могла містити небезпечні патогенні мікроорганізми, що зумовлювало виникнення та поширення інфекційних хвороб. Додатковими ризиками для населення та довкілля стали масштабні лісові, степові та польові пожежі, спричинені вибухами боєприпасів або навмисними підпалами. Одночасно в багатьох населених пунктах уздовж лінії фронту робота аварійних та рятувальних служб була ускладнена чи навіть унеможливлена через безперервні обстріли.

Отже, воєнні дії в Україні призвели до формування умов для виникнення масштабних надзвичайних ситуацій із комплексними наслідками як у короткостроковій, так і довгостроковій перспективі.

У такій ситуації на функціональні та територіальні підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту було покладено низку завдань, що виходять за межі їхньої повсякденної діяльності, зокрема [2]:

- проведення роз'яснювальної та інформаційної роботи серед населення з питань дотримання правил безпеки під час повітряних тривог та виявлення вибухонебезпечних предметів, а також контроль за виконанням цих вимог;

- уточнення потреби в захисних спорудах цивільного захисту для укриття населення та приведення в готовність усіх об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, забезпечення цілодобового доступу до таких об'єктів. Організація будівництва захисних споруд цивільного захисту, споруд подвійного призначення та виготовлення (монтування) первинних (мобільних) і облаштування найпростіших укриттів, а також відновлення пошкоджених (зруйнованих) об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту;

- ліквідація наслідків застосування засобів ураження у населених пунктах, на територіях та водних об'єктах, включаючи гуманітарне розмінування звільнених від окупації територій, лісосмуг, транспортних об'єктів, сільськогосподарських угідь і водойм;

- здійснення заходів щодо відновлення функціонування критичної інфраструктури (водопостачання, електро-, газо- та теплопостачання), пошкодженої внаслідок обстрілів;

- проведення рятувальних робіт, зокрема гасіння пожеж, пошуку та евакуації постраждалих з-під завалів житлових будинків, підприємств та торговельних комплексів;

- координація взаємодії з міжнародними організаціями для ліквідації наслідків воєнних дій.

Постановка проблеми

Захист цивільного населення в умовах надзвичайної ситуації (НС) воєнного характеру є пріоритетом дій органів державної влади та місцевого самоврядування, а також сил сектору безпеки і оборони. Організація управління, взаємодії та інформування органів управління та сил цивільного захисту, які залучаються до ліквідації наслідків такої НС, та визначення послідовності та обсягів організаційних і практичних заходів із реагування на неї та ліквідацію наслідків, строків виконання, відповідальних виконавців та необхідних для цього ресурсів реалізуються відповідно до плану цивільного захисту України на особливий період.

Перелік заходів захисту цивільного населення, які проводяться в умовах особливого періоду та збройних конфліктів від небезпек воєнного характеру та під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, спричинених застосуванням зброї, включає [4]:

- навчання населення діям в особливий період, функціональне навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів захисту населення в особливий період;

- оповіщення населення про небезпеки, що виникають під час ведення воєнних дій або внаслідок цих дій;

- евакуація населення, матеріальних і культурних цінностей;

- укриття населення в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту;

- організація світломаскування;

- проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації наслідків ведення воєнних дій;

- гасіння пожеж, що виникають під час ведення воєнних дій;

- медична та психологічна допомога постраждалому населенню;

- виявлення та позначення небезпечних районів;

- знезараження та інші подібні методи захисту;

- життєзабезпечення постраждалих;

Висновки

У статті розглянуто особливості реалізації заходів цивільного захисту в умовах збройної агресії проти України, що створила безпрецедентні виклики для державної системи безпеки. Встановлено, що результативність заходів безпосередньо залежить від скоординованої діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання та широкого залучення громадськості. Саме поєднання інституційних можливостей і суспільної мобілізації забезпечує здатність країни протидіяти загрозам та мінімізувати наслідки надзвичайних ситуацій.

Встановлено, що нормативно-правова база, яка регламентує сферу цивільного захисту, зазнала істотної трансформації у зв'язку з воєнними діями. Зміни спрямовані на приведення механізмів функціонування єдиної державної системи цивільного захисту у відповідність до потреб воєнного стану. Це проявляється у вдосконаленні планів цивільного захисту, розширенні повноважень військових адміністрацій, уточненні завдань щодо евакуації населення, організації укриття населення, життєзабезпечення постраждалих, а також координації з міжнародними та гуманітарними структурами.

Дослідження підкреслює, що одним із ключових напрямів діяльності у сфері цивільного захисту стало проведення масових евакуацій із районів бойових дій. Організація цього процесу вимагала одночасної участі державних інституцій, ДСНС, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, а також волонтерських організацій. Значна увага приділялася створенню «гуманітарних коридорів», супроводу евакуаційних колон, розгортанню транзитних пунктів та центрів надання допомоги внутрішньо переміщеним особам. Практичні заходи супроводжувалися інформаційною підтримкою, що дозволяло населенню своєчасно отримувати дані про безпечні маршрути та місця тимчасового розміщення.

Не менш важливою складовою є питання укриття населення. З початком широкомасштабної агресії відбулося активне нарощування фонду захисних споруд цивільного захисту, будівництво та облаштування найпростіших укриттів, а також адаптація споруд подвійного призначення для потреб безпеки. Водночас зберігаються проблеми з технічним станом значної частини захисних споруд, що зумовлює потребу у подальшій модернізації та системному контролі їх готовності.

У розділі обґрунтовано, що в умовах воєнних загроз першорядного значення набуває поєднання організаційних і практичних заходів: від навчання населення діям в особливий період і забезпечення оповіщення до проведення аварійно-рятувальних робіт, гуманітарного розмінування, надання медичної та психологічної допомоги. Узгодженість цих дій визначає здатність держави не лише знижувати рівень ризику, але й забезпечувати життєдіяльність населення у кризових умовах.

Разом із тим, дослідження виявило низку проблем, серед яких недостатнє ресурсне забезпечення, неповна готовність укриттів, необхідність удосконалення системи підготовки як спеціалістів, так і громадян. Розв'язання цих питань потребує подальшої координації дій державних і місцевих органів, зміцнення матеріально-технічної бази та розширення міжнародної співпраці.

Отже, система цивільного захисту України перебуває у стані активної трансформації, спрямованої на посилення стійкості й здатності до оперативного реагування на кризові виклики. Узагальнені результати свідчать, що лише завдяки комплексному підходу та широкому залученню суспільства можливо забезпечити ефективний захист населення і мінімізувати наслідки надзвичайних ситуацій воєнного характеру.

Список використаних джерел

1. Про організацію функціонування єдиної державної системи цивільного захисту в умовах воєнного стану : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2022 р. № 179-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2022-%D1%80#Text>
2. Клименко Н. Особливості забезпечення цивільного захисту в умовах воєнного стану // Науковий вісник: Державне управління. 2022. № 2 (12). С. 218–233. DOI: 10.33269/2618-0065-2022-2(12)-218-233.
3. Міжнародна організація з міграції. Дані та ресурси [Електронний ресурс]. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/dani-ta-resursy>
4. Рекомендації для органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо виконання заходів захисту населення в умовах особливого періоду та військово-

- політичних конфліктів. Київ : Український науково-дослідний інститут цивільного захисту, 2017. 49 с.
5. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
 6. Кодекс цивільного захисту України : Кодекс України від 02.10.2012 р. № 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>
 7. Про утворення Координаційного штабу з проведення евакуаційних заходів та ефективного реагування на масове переміщення населення : постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2022 р. № 854. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/854-2022-п>
 8. Про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2022 р. № 302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2022-п>
 9. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо евакуації населення із територій активних та можливих бойових дій та забезпечення соціального захисту евакуйованих осіб : постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2025 р. № 1307. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1307-2025-п>
 10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування та забудови територій : Закон України від 20.09.2022 р. № 2486-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2486-20>
 11. Рекомендації щодо застосування норм міжнародного гуманітарного права органами та підрозділами ДСНС України.
 12. Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій : постанова Кабінету Міністрів України від 30.10.2013 р. № 841. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-п>
 13. Дії підрозділів ДСНС в умовах воєнного стану: навч. посібник / за ред. М. Ковалю, С. Крука. Львів : ЛДУ БЖД, 2023. 306 с.
 14. Про затвердження Методики планування заходів з евакуації : наказ МВС України від 09.06.2017 р. № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0938-17>
 15. Деякі питання використання об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту : постанова Кабінету Міністрів України від 26.02.2017 р. № 138. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/138-2017-п>
 16. ДБН В.2.2-5:2023. Захисні споруди цивільного захисту. Київ : Мінрегіон України, 2023. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=104666
 17. ДСТУ 9329:2025. Первинні (мобільні) укриття. Основні параметри та методи випробування. Київ: Мінекономіки України, 2025. URL: online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=115969
 18. Про внесення змін до Порядку створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту, виключення таких споруд із фонду та ведення його обліку : постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2023 р. № 883. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/883-2023-п
 19. Про схвалення Стратегії розвитку фонду захисних споруд цивільного захисту на період до 2034 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.03.2025 р. № 183-р. URL: [/zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-2025-п](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-2025-п)
 20. Про затвердження Технічного регламенту засобів цивільного захисту : постанова Кабінету Міністрів України від 26.05.2023 р. № 535. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/535-2023-п
 21. Про затвердження Порядку виявлення осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, які проживають у зоні надзвичайної ситуації або можливого ураження, та організації їх супроводження : постанова Кабінету Міністрів України від 18.04.2018 р. № 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/282-2018-п>
 22. Про затвердження Порядку проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення у разі введення правового режиму воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 07.11.2018 р. № 934. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/934-2018-п>
 23. Про затвердження вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту : наказ МВС України від 06.07.2018 р. № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18>

24. Про затвердження форми Примірного договору про безоплатне зберігання захисних споруд цивільного захисту (цивільної оборони) : наказ МНС України від 21.10.2009 р. № 582. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0582666-09>
25. Примірний перелік документів з питань цивільного захисту, що розробляються центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання : наказ ДСНС України від 16.11.2016 р. № 335. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FN022872>
26. Методичні рекомендації з розроблення положень про структурні підрозділи з питань цивільного захисту місцевих державних адміністрацій : наказ ДСНС України від 25.11.2016 р. № 340. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0340388-16>
27. ДБН В.2.5-56:2014. Системи протипожежного захисту. Київ: Мінрегіон України, 2014. URL: <https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/1-1-0-1033>
28. ДБН А.3.1-9:2015. Прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом захисних споруд цивільної оборони та їх утримання. Київ: Мінрегіон України, 2015. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=67512
29. ДБН В.1.2-4:2019. Інженерно-технічні заходи цивільного захисту. Київ : Мінрегіон України, 2019. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=82596

References

1. On the organization of the functioning of the unified state civil protection system under martial law: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 24.02.2022 No. 179-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2022-%D1%80#Text>
2. Klymenko N. Features of ensuring civil protection under martial law. Scientific Bulletin: Public Administration. 2022. No. 2 (12). P. 218–233. DOI: 10.33269/2618-0065-2022-2(12)-218-233.
3. International Organization for Migration. Data and Resources [Website]. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/dani-ta-resursy>
4. Recommendations for executive authorities and local self-government bodies on the implementation of population protection measures in a special period and during military-political conflicts. Kyiv: Ukrainian Research Institute of Civil Protection, 2017. 49 p.
5. On the legal regime of martial law: Law of Ukraine of 12.05.2015 No. 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
6. Code of Civil Protection of Ukraine: Code of Ukraine of 02.10.2012 No. 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>
7. On the establishment of the Coordination Headquarters for evacuation measures and effective response to mass displacement of the population: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 29.07.2022 No. 854. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/854-2022-п>
8. On the establishment of the Coordination Headquarters on child protection under martial law: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 17.03.2022 No. 302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2022-п>
9. On amendments to certain resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine regarding the evacuation of the population from areas of active and potential hostilities and ensuring social protection of evacuated persons: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 10.10.2025 No. 1307. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1307-2025-п>
10. On amendments to certain legislative acts of Ukraine regarding civil protection requirements during territorial planning and development: Law of Ukraine of 20.09.2022 No. 2486-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2486-20>
11. Recommendations on the application of norms of international humanitarian law by units and bodies of the State Emergency Service of Ukraine.
12. On approval of the Procedure for evacuation in case of threat or occurrence of emergencies: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 30.10.2013 No. 841. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-п>
13. Actions of SES units under martial law: textbook / ed. by M. Koval, S. Kruk. Lviv: Lviv State University of Life Safety, 2023. 306 p.
14. On approval of the Methodology for planning evacuation measures: Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine of 09.06.2017 No. 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0938-17>

15. Certain issues of using facilities of the civil protection shelter fund: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 26.02.2017 No. 138. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/138-2017-п>
16. DBN V.2.2-5:2023. Civil protection shelters. Kyiv: Ministry for Communities and Territories Development of Ukraine, 2023. URL: online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=104666
17. DSTU 9329:2025. Primary (mobile) shelters. Basic parameters and testing methods. Kyiv: Ministry of Economy of Ukraine, 2025. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=115969
18. On amendments to the Procedure for creation and maintenance of the civil protection shelter fund, exclusion of such shelters from the fund and maintaining its records: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 15.08.2023 No. 883. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/883-2023-п>
19. On approval of the Strategy for the development of the civil protection shelter fund until 2034 and approval of the operational action plan for its implementation: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 21.03.2025 No. 183-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-2025-п>
20. On approval of the Technical Regulation of civil protection equipment: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 26.05.2023 No. 535. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/535-2023-п
21. On approval of the Procedure for identifying persons with disabilities and other low-mobility groups residing in an emergency zone or a potential impact zone, and organizing their escorting: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 18.04.2018 No. 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/282-2018-п>
22. On approval of the Procedure for mandatory evacuation of specific categories of the population under martial law: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 07.11.2018 No. 934. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/934-2018-п>
23. On approval of requirements related to the use and accounting of the civil protection shelter fund: Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine of 06.07.2018 No. 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18>
24. On approval of the Model agreement form for free storage of civil protection (civil defense) shelters: Order of the Ministry of Emergencies of Ukraine of 21.10.2009 No. 582. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0582666-09>
25. Model list of civil protection documents developed by central and local executive authorities, local self-government bodies, and business entities: Order of the SES of Ukraine of 16.11.2016 No. 335. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FN022872>
26. Methodical recommendations for developing regulations on civil protection structural units of local state administrations: Order of the SES of Ukraine of 25.11.2016 No. 340. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0340388-16>
27. DBN V.2.5-56:2014. Fire protection systems. Kyiv: Ministry for Communities and Territories Development of Ukraine, 2014. URL: <https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/1-1-0-1033>
28. DBN A.3.1-9:2015. Commissioning completed civil defense protective structures and their maintenance. Kyiv: Ministry for Communities and Territories Development of Ukraine, 2015. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=67512
29. DBN V.1.2-4:2019. Engineering and technical civil protection measures. Kyiv: Ministry for Communities and Territories Development of Ukraine, 2019. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=82596

*колективна монографія
за загальною редакцією*

БОНДАРЯ Дмитра Володимировича

ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ В УМОВАХ ВІЙНИ

CIVIL PROTECTION IN TIMES OF WAR

Літературний редактор	Галина ПАДИК
Технічний редактор	Роман ЯКОВЧУК
Комп'ютерна верстка	Маріанна КЛИМУС
Друк	Назарій ПЕТРОЛЮК

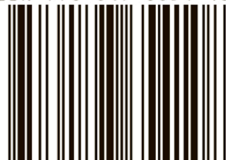
Підписано до друку 04.09.2025 р.
Формат 60x84/12. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний. Ум. Друк. арк. 43,6. Тираж 100.

Друк ЛДУБЖД
79007, Україна, м. Львів, вул. Клепарівська, 35
Тел. /факс: (032)233-24-79
E-mail: vnrd@ldubgd.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №7249 від 09.02.2021 р.

ЗАПОБІГТИ
ВРЯТУВАТИ
ДОПОМОГТИ

ISBN 978-617-8654-10-8

9 786178 654108 >